

Közlemények

a báró Révay-család levéltárából.

Miként hazánk főrangú nemzetségei között a Révay-család a legrégebbekhez tartozik, levéltára is több tekintetben a leggazdagabbak közé sorozható.

Alig van hazánkban családi levéltár, mely Árpádkori okmányokat oly nagy számban tartalmaz. Háromszáznál több található itt, melyeket nagyjérdemű tagtársunk Wenzel Gusztáv legnagyobb részben lemásolt, és az „Árpád-kori Új Okmánytár“-ban közrebocsátott.

Régi nyelvemlékekben, vagyis a XVI. század első feléből származó magyar iratokban sem szegény e levéltár. Számuk meghaladja az ötvenet. A legrégebbeket és legfigyelemreméltóbbakat alább egész terjedelmükben közlöm. Az első 1515-ből egy magyar asszonynak levele atyjához. Alig csalódunk, ha állítjuk, hogy magyar nő által magyar nyelven írt levél, ennél régebb korból nem ismeretes. A híres Martiuzzi Györgynek eddig csak egy magyar levele volt megismertetve; nemrég a debreczeni „Figyelmező“ és utána a „Századok“ közölték azt: azonban csak egy újabb másolat nyomán, mely a Sinay-féle kéziratgyűjteményben található. A stjavnieskai levéltár Martinuzzinak egy eredeti magyar levelét őrizi. Drégely-Palánk hőslélekü védelmezőjének Szondy Györgynek levelei is a ritkaságok közé tartoznak. Ezen körülmény és az előttünk fekvő két levélnek úgy irálya, mint írása odamutat, hogy a vitéz férfiú a tollat ritkábban vette kezeibe, mint a kardot. Életrajzának gyér vonásaihoz is nyújtanak e levelek némi kiegészítést, megismertetve a viszonyt, melyben Révay Ferencz nádori helytartóhoz állott.

Ezen régi magyar levelek a családi levéltárban őrizett családi levelezések nagy tömegében voltak szétszórva. Ezek nagy történeti becsesel bírnak. Kezdetüket veszik a XV. század végén a Gyulaiak levelezéseivel. Révay Ferencz, a nagybefolyású nádori helytartónak, úgyszintén fiainak és unokáinak — többi között Péter koronaőrnek — levelezései jó részben fennmaradtak. A királyoktól, erdélyi fejedelmektől, főpapoktól és főuraktól számos érdekes iratok találhatók. Így p. o. Wárdai, Oláh, Veranesics primásoktól, Wese lundeni érsektől (V. Károly követétől), Thurzó Szaniszló boroszlói püspöktől; Nádasdy Tamástól, Illésházy Istvántól, Istvánfy Miklóstól, a Thurzóktól, Eszterházyaktól stb. Műveltség-történeti tekintetben érdekesek a XVI. századból származó magyar leltárak és számadások, valamint Révay Ferencz fiainak és tanítóiknak Bártfáról, Körmöczről, Eperjesről, Paduából — hol iskolai tanulmányaikat végezték — atyjokhoz intézett levelei.

Miután a Révayak a XVI. és XVII. században a protestantizmusnak buzgó pártfogói valának, prot. lelkészekről és tanítóktól számos leveleket találunk itt. Sajnos, hogy Luthernek Révay Ferenczhez intézett levelei, melyek még néhány évtized előtt itt őriztetek, ma már nem találhatók.

A levelezések nincsenek lajstromozva. Mint egyéb levéltárakban, itt is csak azon irományokat lajstromozták, melyeknek jogi tekintetben fontosságot tulajdonítottak. A lajstromokból adjuk a következő kivonatot, mely a történetbúvárokra nézve talán nem lesz egészen értéktelen.

Szklabina vár és uradalomra vonatkozó iratok 37 csomag.

A tőrözmegyei főispánságra	„	„	3	„
A blatniczai vár és uradalomra	„	„	40	„
A turóczmegyei vámokra	„	„	3	„
A kossuthfalvi cúriára	„	„	4	„
A pozsegai birtokra	„	„	1	„
A Révayakhoz intézett királyi levelek			9	„
A R.-család szerémmegyei birtokaira vonatkozó iratok			2	„

A R.-család bodrogmegyei birtokaira vonatkozó iratok	5 csomag.
A R.-család fehérmegyei birtokaira vonatkozó iratok	1 „
A R.-család tolnamegyei birtokaira vonatkozó iratok	1 „
A R.-család valkómegyei birtokaira vonatkozó iratok	1 „
A Gyulai-család irományai	15 „
A lietavai uradalomra vonatkozó iratok	7 „
A beezkői várra	1 „
A lindvai uradalomra	1 „
A ledniczei uradalomra	1 „
A Drugeth-családra	1 „
Holics, Sassin, Éleskő, Ráró és Szombathely várakra vonatkozó iratok	34 „
A bozóki uradalomra vonatkozó irományok	5 „
A nagy-ugrócezi és csetneki uradalomra vonatkozó irományok	1 „
A bessei és nagy-rárói uradalomra vonatkozó irományok	1 „
A Justh-családra vonatkozó irományok	1 „
A tûróczmegyei nemességre vonatkozó irományok	4 „
A Kende-családra és más erdélyi családokra vonatkozó irományok	4 „

Végül ki kell emelnem, hogy a hely, hol a családi levéltár őriztetik, Stj a v n i e s k a, Tûrócz megyének egyik legszebb pontja (Tûrócz-Szent-Mártonhoz egy mértföldnyi távolságban), báró Révay Simon tûrócezi főispán birtoka, ki a történetbúvároknak lekötelező szivességgel nyitja meg dús levéltárát.

I.

1515.

Egy névtelen asszony levele atyjához.

Tyztelendew wram es enekem zerethew atyam zolgalatomat yrom k(egyelmednek). Thowaba ezt yrhatom hoog elmentem wala Moysss wrammhoz, az k(egyelmed) lewelet neky adam es yzenetyd meg mondam, kyt nag eremest wen es hala az w hoza walo yoakaratyat es zeredetyd k(egyelmednek) wreke ysten ymadssakawal akarya meg zolgalny k(egyelmednek) mynden w hoza walo yoakaratyat. Thowaba ez walazt tewe enekem, mostan any dolgaim woltanak, ertem azt hoog wkgjelmenel nyllwan wadnak, mel dolgaymra ertem hoog wkygelme gondot wyselt ream az en zolgalatomert hanem az wr ystent nezthe es az en arwa wzweg woltomat, wkygelme gondot wyselet reja, mykor dolgom esyk nyncen howa byznom, w kegyelmeket meglelnem es w kygelmenek kel kenyerkennem, ertem azt hoog w kygelmenek sok dolgay vagyon es yeles gondyay wadnak, azt en nem erdemlem w keygelmetwl, hoog w kygelme enertem enere mwkakoduek ylyen zekeyen meg nyomorodod ezweg azzonyert es az w kegelme dolgayt hatra hadna az en dolgaymert, mert kel w keygelmenek az en dolgaym kycenek tetznek es a mwkat (?) w kygelme enertem myelne, eremest meg lelem w kygelmet mynden dolgomban anal nagob byzodalnam vagyon ymethowa (?) w kygelmeben es amyt akarok myelnem w kygelme akaratyawal akarom mynt en nemes wram akaratyawal, kj en reyam ylen yeles gondot akar wyselny etet, erel ezt yrhatom k(egyelmednek) mynt zerethew atyamnak. Thowaba ertem azt ys akaratyabol hoog mykoron wrjsten te k(egyelmedet) ez yt walo hazaboz hozna es meglatna k(egyelmedet) nagob zeretétel nem warhatna awag nem lathatna k(egyelmedet) mint akarna te k(egyelmed) latny, azert lasa k(egyelmed) en zerelmes atyam mjt koljen k(egyelmednek) ez dolokban myelned, wjseljen gondot k(egyelmed) raja, ha az felssekes wrjsten kellemetes, hoog walamy zeretawal (?) zeresen oljat adhat awag oljat zerethet kj soha nem volt, awag wyzont ha wzent felsékenek nem klemetes, azert semy kart nem valonk bene, de az zereca kesertwe yo, en meg halotam kyt k(egyelmed) nyllvaban thud en nalammal. Thowaba megyss k(egyelmed) ortet en zerethew atyam hoog zolnal ersek wramal azen dolgomrol — k(egyelmed) l te k(egyelmed) myelne walamit ezen dolgomban, ha kedyg semy kepen az

nem lehet otan egelledne (?) cąg ne maradnek myndenestwl fokwa yresen, mert wrjstenek wtana cąg k(egyelmed) ketyeleteben byznom mynt en zerethew wramhoz es atyamhoz. Thowaba kerem k(egyelmedet) hoog ujsel gondod az daro *) dolgara es az zaka **) itatasara ys, az wj jnnosal walo dolgat ys w kezet k(egyelmed) almas felet mert naponkent karosok wagyok az w byzodalmanyat. Thowaba az abrany apatwr dolgatys wekezni el k(egyelmed) az Tardy Palal mostan ot fel wagian, Farkas ecem ys elwekezhety k(egyelmed) erre kelieke es kara ne legyen myndenestwl fokwa hejaban. Thowaba azonys kerlek mjntt zerethew atyamat es jo wramat hoog yteltese meg k(egyelmed) az en zolgam dolgat, hoog ne ywen ezwtal ys heyaban ala en Sobancann (?) thebzert k(egyelmed) ez dolokal en zerethew atyam. Thowaba ezt es yrhatom k(egyelmednek) hoog Mayos Myhalnet az my atyankfijat felwyte Artandy Pal mynd az kjs leyankawal, mj nalok az hjre, hoog otan akarja eladny, ezt zoljak darobol teljessekel kjelteztetec nekik myndenestwl, maganak akarja tartanany, megjs kerlek mynt zerethew atyamat es yo wramat, hoog wyssel gondot reya ha lehetssekcs ne legyen zonzedonk, ha karonkal meg kel mene k. twleyss yob ydyn lasonk dolgonkhoz, mert soha nem maradhatnak bekewel egmas myat, megys kerem k(egyelmedet) mynt zerethew atyamat es yo wramat wysel gondot myndezekre es teg enckem yo walazt leweledben, kjt zolgalyak meg k(egyelmednek) mynt zerethew atyamnak. Thowaba az apatwr leweleyben es erjen wket k(egyelmed) mert ytalat semykepen meg nem adok a mynt k(egyelmednek) megh fokata wala Farkas ecem, en nem erek wket wele. Thowaba az jspansak dolgarays wyselyen gondot k(egyelmed) en zerethew atyam es jo wram. Thowaba Moyses wramnak wagian nemy dolga, kjrel Fabjan dejak Sarkan Ystvan zol k(egyelmednek), k(egyelmedet) kerem mynt zerethew atyamat, adjon tanacot nekjk mjt mjlyenek belele, megys kerem k(egyelmedet) en zerethew atyam, gondol az Artandij Pal dolgara, myt keljen belele myelnek, myndenrel yo walazt warok, mynt en zerethew atjamthwl, Wrjsten tarca meg k(egyelmedet) mynd azzonjomal, germegidel mjnden jowal es nag bekessekel sok cztendeyk mjnt zerethew atyamat, amen. Ez levelet yram Nyeken Zent Dorodjha azzonjen nap wtan walo keden 1. 5. 1. 5. k(egyelmednek) zolgaja
(Eredeti után.) jrtha.

*) Daru.

**) Szarka.

II.

1529.

Macedóniai László és Miklós Petróczi Pálhoz.

Kezenetemnek es magok aianlasnak vtana emlekezhetyk kegelmed rola hog az el mwlt jdvkben eskezwk valank kegelmedel zamot vetni, de nem akarad, hanem Rozormanra halasztal, jmar kedek wh megcs holt, azért az my porkolabunknak meg hatok, hog az mi jwuedelm vagon, ot az folot mind hoza veget nagtvl fogva kysdedyk akarmi nevel neveztetnek, ezben kedek keriuik kegelmedet hog kegelmed se tegen egebet. Tugha kegelmed hog ez el mult ydegbe az Kazza tartomanya k(egelmed) ezuer hordoborth hoza. Azert az my boraynk Sellere jwotok, Azert my es meg hattok az my porkolabunknak, hogh tyz zekeret vesse Sellere az borok wan, azerth keryek k(egelmed) hog k(egelmed) ebbe ellent ne tarchon. Az te boraydat kcdyg k(egelmed) inaran adegh ne arultassa. Ez lewel Posenba kelth, zenth Mark napyan. Ezer eth zaz huzonkylentz eztendebe.

Matzadonay Lazló és

Myklos k(egelmed) atyafiay

K i l c z í m : Tyztelende vrunknak es atyankfianak Petreczy Pal vramnak Kazzaynak adassek.

(Eredeti után, mely kétféle írásból áll; a levél felét egyik, a másik felét másik Macedóniai írta.)

III.

1529.

Ugyanazok ugyanahhoz.

Thyztelendew atyankffya, az fel fel foryntoth kyth Solnan az warmeghye zertzeth ez may napon yde be Levaban hozza megh, az morvay darabantok yth vannak, ha kegelmed marol el mwlatya thwgya kegelmed hogh megh vezyk az darabañtot sokkal thebbel Kazan, es az theb yozagodon, aznak felette thyz lovagot vetettenek my reank, kegelmedre es thyz lovagoth vetettenek, azthes kegelmed elcrezse, merth az thyz lovagra es megh vezyk az penzth keth hora. Morvaban yrnonk keel pan Perekthenchkynek, kyn mindennek pewchethy raytha

kel lenny, azerth vagh ala yey'vagh kyd ala pewelthedeth. Kazarol mondod hogh senky hozza nem lath, masthes oth vagon nepewnk, es elest mondaz hogh benne pinchen, Ferentz deak nem azt mongya, de hogh keth Levaban ninchen anne eles mynt Kazaban.

Azt erthewk hogh Mathyast Kazaban be nem erezhed, yol megh gondold magadad my nemw leveled es ketheled ez zalagod vagon yth my nalonk, az se ne yzend se ne yrrad, merth myenk Kazanak fele es byronok akaryok. Lewabol chethertheken ma 1529.

Matzedonay Lazlo

es Matzedonay Myklos.

K ü l e z í m : Thyztelendew vrvnknak es zomsedinĕknak Pewth-rweczy Palnak. (P. H.).
(Eredeti után.)

IV.

1540.

P a k s i A n n a f é r j é h e z R é v a y F e r e n c z h e z .

Kezenetem zolgalatom vtan az the k(egyelmed) gesseget en nagy zywem zerent ewrewlem. Towaba ertem az mynt the k(egyelmed) yr az Symon deyakne dolga felewl, byzony en ygen csodalom hogy myben ez dolog clmwlt, mert byzony en soha semyt nem hallotam hoza mert amynemew ember az ew vra vala soha ewneky el nem zewete volna, byzony ezt ygen banom hogy en eben awatkozam, hogy ew rayta ys ylyen kysebseg csek, jez ymar had yaryon, legyen ezenben, had valogasson benne, vegyen heresegne azzont, de byzony ezen meg tanwlok hogy soha tewbe cfele dologba nem awatkozom. Towaba az k(egyelmed) levelet ennekem keden gerittya vylagnal hozak ; k(egyelmed) yrya hogy meg yrnam neky hogy ne yewue, én kedyg azt hyzem hogy meeg hetfen vagy keden el yndwlt, hogy terytenem en meg, oztan twgya k(egyelmed) hogy myg ez dolog nem volt ys el akart yewny en latnom azert had yewyen el ha ew zeretettel lat tartswk my es zeretettel s bocsaswk el. Towaba k(egyelmed) yrya hogy az lowakat el kyldenem, azt nem yrta k(egyelmed) ha kel zekeret kyldeny vagy nem, oztan melyk zekerbely lowakat kylgyem, azert ym el kyldetem az tar zekeret mynd fedelestw, mert meeg az hyntot meg nem hoztak s nem twdek melyet kyldenem, ym az k(egyelmed) yrasa zerent Wyhelyt el kyldetem velek. Towaba k(egyelmed) yr

az Holycs dolga felewl, bizony azt en ygen erewlnem, agya az vr isten hogy hamar legyen, oztan k(egyelmed) yr az gyermekek felewl, bizony en ygen akarnam ha k(egyelmed) arra byrhatna az mestert hogy el yewne, k(egyelmed) ezen zekeren el hozhatna ewket kerem k(egyelmede)t hogy k(egyelmed) vethessen három anne gyapotat mynt akyt k(egyelmed) hozot volt, mert pen(z)t kijldek vala reaija, de nem twdom myn vezyk, azt sem twdom ha k(egyelmed) meg akar yewny awagy nem, hogy k(egyelmed) meg rem ŷra, awagy mynek vytthety k(egyelmed) az lowakat, mert ha twdnam hogy k(egyelmed) meg nem ywen, Blatnycsara sem mennek, erek isten tartsa meg k(egyelmedet) mynden yowal es hoza minden yo zerenesewel meg k(egyelmedet), Szklabynyaba kewlt ez lewel zerdan zent Martonnap elewt anno 1540.

Anna Paxy Naghsagos

Reway Ferencs vram hazas tarsa.

Külczim : Zerelmes vramnak Naghsagos Reway Ferencs vramnak Nadrispansagnak Heltartoyanak et Twrocs varmegye few Ispanyanak etc. adassek ez lewel. (P. H.)

V.

1542.

Révay Ferencz Gyulai András hoz.

En zerelmes vram ees athyamfya, ha ez elewth nem fogadad az en zomath awagh chak mosth fogadnaad immar, kerlek ezeerth mynth zerelmes athyamfyath ne wezesd el magadatt, ees zegen ezwegh nenedeth. Jewy fel Sklabynyara awagh chak addyg mygh az kerezthye-nek segodsege ala erkezyk, ha feyed meg marad, jozagoth lelhetz, ha kedyg semmijth nem lelhetnel [is, jo hogh feyed maradyon, azth kedyg ammy wagyon, ha Isthen ez orzagoth meg zabadoythya, senky thewled el nem wezy. Thowaba thwdny adom the k(egyelmednek) hogh Isthen akaratha myath en az the meg holth nened helebe, kynek ennalam ereke walo jo emlekezethy wagyon, wetthem magamuak erek felesegemet nehay Pesthyeny Ohergel (?) vram felesegeth, kywel ha az vr Istennek kellemethes, menyegzewth akarok thennem, Zenthbalynth nap elewth walo wasarnapon, akarnam ha az napra jewhethne fel k(egyelmed). Thegnap ith wala Kys Ambrws, Therek Balynthne azonyom zol-gaya, kythewl en ees Batthyany Ferencz vram wgh mynth ew is athyafy az kegelmetteken weth keth zaaz aran forynthrol, izenthwk, walamy walazwnk lezen nem thwdom, de ha the k(egyelmed) fel jewne,

abans job walazwnk lehethne, Isten tharcha the k(egyelmed) myn-
den jowal. Ex arce Sempthe 24. January, Anno domini 1542.

Franciscus de Rewa
manu propria.

K ü l c z í m : Egregio domino Andree de Gywla, etc. Domino et
fratri observandi. (L. S.)

VI.

1546.

Szondy György Révay Ferenczhez.

Magnifice domine domine mihi gratiosissime : Post seruitiorum
ac mei quidem etc. Nagysyagos wram the ke(gyelmed)nek en mostan
szemy wy hyrth nem irhatok, hanem theknapy nappon jwwe egy pry-
bek inassy : ky wolth az Kazonbeek dijakjanak inassya, azt kerdezt-
tem, hogy my hyry wasyon kezwttek : azth mongya hogy ffelette nagy
karawal therth megk az chyazar esy, az chyazar chyawsza, azth montta
hogy ez honapba haza waryak az chyazarth, esy ezthys mongya,
Memmeth pbassya chyak ez honapba holth megk. Towaba kenyergek
en mynth kegyelmes wramnak, mynth hogy the k(egyel)meg wolth en
nekiem mynd'g gond wyzelem gyermekssigemtwl ffogwa, mostanys myn-
den byzodalman az Isten wttan ez az en kegyelmes wram wttan the
k(egyel)medbe wasyon, esy mig . . en elek the k(egyel)mednek
esy az the k(egyel)med gyermekynek : k(egyel)med legyen gond-
wyzelwm. In reliquum ffelicissime valere exopto vestram magn.
dominationem eum toth domesticibus viris ad annos Nestoreos. Datum
ex castro Dregel die Katherine proximo anno domini 1546.

Georgius Zondy capit .neus
castris Dregel.

K ü l c z í m : Magnifico domino domino FFrancisco de Rewa et
Locumtenenti palatini regni Vngarie ac comitti Thwruchiensi domino
generosissimo.

(Eredeti után.)

VII.

1548.

Martinuzzi György Révay Ferenczhez.

Kezenetemnek es zolgalatomnak vtanna, az the k(egyelmed)
levelet vettem, mybe yr k(egyelmed) Zent Gergy felewl, En mind enek,

mynd az k(egyelmed) gyermekenek ewremest zolgalnom akarok, myndenben oltalmazom, mynd az k(egyelmed) emberet mynd jozogat, chak the k(egyelmed) erylén weget benne, mert ha onnat bocsat k(egyelmed) embert ala, felek hogy valami wezedelem az feldnek ne thertennyek, Isten tarcha megh k(egyelmedet). Datum Thorde, Sabatho post octauas Corporis Christi, Anno 1548.

Frater Georgius episcopus Waradiensis, Thesaurarius ac Locumtenens.

Külczim : Generose ac Magnifice domine Anne Paxi, Magnifici domini Francisci de Rewa consorti et domine nobis observandissime.

(Eredeti után.)

VIII.

1550.

• Szondy György Révay Ferenczhez.

Nagysságos kegelmes vram, öröke valo zolgalatomat ayanlom k(egyelmednek) mynth nagssagos vramnak, az Istennek akaratyabol, az wkerztyen hytit meg gondolwan, tegnappj napon, Ime en hozam az Nogrady Zwلمان vayda, masod magawal, es ez kettő torteneth zerynt jüt vele, kyt en nagyssagodhoz mynt en tyzoth vram es atyam hazahoz kwldettem, nagyssagodh tartassa wket jo eryzeth alath, kyth kegyelmednek mynth nagssagos vramnak erete meg akarok zolgalny. Az vayda felvl groff vramnak irtam, valamyt w nagyssaga parancsol, aban akarok el jarnom, az lowat im megh küldettem mynden zerzamaiial Reüay Myhaly vramnak, kyknek mjnd örökke zolgalny akarok mynt kegelmes vram gyermekeynek, a my hyrt kellene kegyelmednek irnom, erche Nagyssagod wgjan w twlek megh. Valere felicissime opto Magn. dominationem vestram. Datum ex arce Dregel die 3. decembris Anno 1550.

Zondy Gergy nagyssagodnak öröke valo zolgaja.

Külczim : Ez level adasik az nagssagos Reuai Ferencznek kirali w felsiginek nadrispanssaganak hel tartoyanak, Türoch varmegyennek Ispanyannak ennekem kegyelmes vramnak. (L. S.)

(Eredetiből.)